

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Bespiegelingen van de Borobudur: De decentratie van Indonesisch erfgoed

[Boekbespreking van: M. Bloembergen, M. Eickhoff (2020) *The Politics of Heritage in Indonesia: A Cultural History*]

Broere, S.

DOI

[10.5117/TVGESCH2020.4.020.BROE](https://doi.org/10.5117/TVGESCH2020.4.020.BROE)

Publication date

2021

Document Version

Final published version

Published in

Tijdschrift voor Geschiedenis

License

CC BY-NC-ND

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Broere, S. (2021). *Bespiegelingen van de Borobudur: De decentratie van Indonesisch erfgoed*: [Boekbespreking van: M. Bloembergen, M. Eickhoff (2020) *The Politics of Heritage in Indonesia: A Cultural History*]. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 133(4), 754-756.
<https://doi.org/10.5117/TVGESCH2020.4.020.BROE>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Nieuwste Tijd

Marieke Bloembergen en Martijn Eickhoff, *The Politics of Heritage in Indonesia. A Cultural History* (Cambridge University Press; Cambridge, 2020) 338p., ill., £75,- ISBN 9781108614757

Bespiegelingen van de Borobudur: de decentratie van Indonesisch erfgoed

The Politics of Heritage in Indonesia biedt een cultureel-politieke geschiedenis over historisch erfgoed in Indonesië tijdens de negentiende en twintigste eeuw. Het boek bekroont een samenwerking van meer dan tien jaar, die reeds in diverse publicaties resulteerde. Wie echter denkt aan voorgaande geschriften genoeg te hebben, wordt aangeraden toch ook het boek te lezen. Buiten het feit dat het werk nieuwe historische informatie bevat, schept de brede chronologische opzet de mogelijkheid om continuïteiten en transformaties te bestuderen, om zo te komen tot een gecompliceerde geschiedenis, vol verrassingen en met hedendaagse relevantie.

Locaties waar resten uit het verre verleden in de grond zitten of zichtbaar zijn,

en de historische objecten die aan deze vindplaatsen gerelateerd kunnen worden, vormen de uitgangspunten van deze studie. Aan de hand van deze locaties en objecten willen de schrijvers de historiografie over natiestaatvorming, archeologie en historisch erfgoed – grotendeels geïnspireerd door Benedict Andersons *Imagined Communities* – in belangrijke mate herzien. In Indonesië was de koloniale staat namelijk niet de enige actor die deze waardeerde. Integendeel: dit boek toont dat ruïnes en archeologische vindplaatsen prominente posities innamen in diverse cultuur-politieke voorstellingen of geografieën. De reikwijdte van deze netwerken varieerde van lokaal tot intercontinentaal, en de waarden van historisch en

politiek tot esthetisch of spiritueel. De auteurs mobiliseren Marcel Mauss' conceptualisering van 'de gift' als een handeling waaruit morele verantwoordelijkheid en reciprociteit voortvloeit, om de politieke dynamiek tussen deze verschillende niveaus te doorgronden. Op basis van deze analyse, concluderen de auteurs dat 'European and indigenous concepts and engagements with archaeological sites developed in parallel, interacted, and together contributed to the development of heritage awareness and multiple political loyalties in, of, and beyond the modern colonial state'. (p. 23)

Zowel chronologisch als geografisch rekt deze benadering de geschiedenis van erfgoed in Indonesië op. Waar de koloniale Oudheidkundige Dienst werd opgericht in 1913, zijn de eerste drie hoofdstukken van *The Politics of Heritage in Indonesia* gesitueerd in de negentiende eeuw. Britten en Nederlanders ontplooiden weliswaar archeologische activiteiten, maar waren slechts enkelen van de betrokkene partijen. Eeuwenoude ruïnes zoals de restanten van het koninkrijk Majapahit maakten deel uit van de spirituele en historische levenswereld van lokale bevolkingsgroepen, en werden ook als zodanig lokaal verzorgd. Leden van de *priyayi*, Javaanse adel die een bestuursfunctie binnen het koloniale systeem vervulde, waren geïnteresseerd in archeologische locaties en geschiedenissen, om hun eigen machtspositie te versterken, bijvoorbeeld ten opzichte van een modernistische stroming binnen de Islam. De betekenis van een object als de Borobudur, 's werelds grootste Boeddhistische tempel, oversteeg daarentegen koloniale grenzen. Aan het einde van de negentiende eeuw bezocht onder andere de Siamese monarch Chulalongkorn

diverse Indonesische tempels. Hij kreeg enkele beelden 'geschonken' die eenmaal terug in Bangkok onderdeel werden van diens conservatief-reformistische staatsideologie.

De thema's religie, politieke legitimatie en geweld komen herhaaldelijk terug in de resterende vier hoofdstukken. Ook hier analyseren de auteurs diverse interacties met en perspectieven op archeologische vindplaatsen. Ondanks de ontwikkeling van een officiële staatsarcheologie, konden deze locaties diverse betekenissen toegeschreven blijven worden. Vanaf de jaren twintig groeide binnen de Indonesisch nationalistische beweging Majapahit bijvoorbeeld uit tot het toonbeeld van een proto-Indonesische natiestaat die de contouren van archeologisch bewijs ver overschreed. 'Sites are not my problem,' zou een vooraanstaande Indonesische diplomaat en historicus daarover later zeggen. (p. 132) Deze hoofdstukken bespreken ook continuïteiten tussen diverse periodes in de recente geschiedenis van Indonesië, waaruit enkele opzienbarende conclusies worden getrokken. Zo wordt de sterke betrokkenheid van Japan bij UNESCO-reconstructiewerkzaamheden aan de Borobudur tijdens de jaren zeventig en tachtig herleid tot vooroorlogs Panazianisme en naoorlogs weemoed over het imperialistische verleden. Ook de bijdrage van Nederland aan deze werkzaamheden reflecteerde postkoloniale 'anxieties over loss,' een doeltreffende karakterisering van naoorlogse ontwikkelingshulp van Nederland aan Indonesië.

In dit boek is 'knowledge' een van de centrale begrippen. Het boek illustreert daarmee de recente 'knowledge turn' in cultuurgeschiedenis. Hier scheidt het de mogelijkheid om diverse culturele

netwerken rondom ruïnes en archeologische vindplaatsen in een analytisch kader te plaatsen en bestuderen. Hoewel de auteurs de historiografie over (post)koloniale kennis en wetenschap in Indonesië min of meer links laten liggen, voegt dit boek aan deze studies nieuwe dimensies toe. Dat koloniale kennisproductie afhankelijk was van lokale samenwerking, is geen originele observatie. Dat bepaalde objecten – ruïnes, maar ook het menselijk lichaam of landbouwgewassen – onderdeel waren van verschillende epistemologische systemen, is historiografisch echter veel minder goed uitgewerkt. Toch is dit een belangrijk punt, omdat het leidt tot een meer gebalanceerd begrip van kennisproductie in koloniale en postkoloniale samenlevingen. In dit opzicht had het boek geprofiteerd van meer analyse. Begrippen als ‘hierarchies of knowledge’ (p. 37), ‘new forms of knowledge’ (p. 118), ‘different regimes of knowledge’ (p. 119) en ‘new knowledge production’ (p. 217) spreken niet voor zich, maar verdienen nadere

toelichting. Ook het ‘cruciale belang’ van Mauss’ concept van ‘de gift’ bleef mij enigszins onduidelijk.

Desondanks levert *The Politics of Heritage in Indonesia* een originele, genuanceerde bijdrage aan de decentratie van ons begrip van historisch erfgoed. Kolosale bergen oude stenen kwalificeren als ‘erfgoed’ was geen praktijk die zich vanuit ‘het Westen’ als een olievlek over de wereld verbreidde. Tegelijkertijd tonen de auteurs dat erfgoedformatie vaak gepaard ging met de productie van sociale hiërarchieën en systemen van inclusie en exclusie, en dus van diverse vormen van geweld. Omdat de omgang met erfgoed in Indonesië met een zeer rijk palet aan sociaal-culturele kleuren wordt geschilderd, raad ik dit boek aan voor historici die geïnteresseerd zijn in Indonesië, erfgoed en politiek, dekolonisatie en kennisproductie.

Sebastiaan Broere, Universiteit van Amsterdam